

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»

ГРИЦАК ХРИСТИНА МИХАЙЛІВНА

УДК 343.26:343.13](477)(043.3)

**ТИМЧАСОВЕ ОБМЕЖЕННЯ У КОРИСТУВАННІ
СПЕЦІАЛЬНИМ ПРАВОМ ЯК ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2019

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі кримінального права і процесу Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Гула Лев Федорович,
Національний університет «Львівська політехніка»,
професор кафедри кримінального права і процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Шендик Владислав Володимирович,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності
та розкриття злочинів

кандидат юридичних наук
Шехавцов Руслан Миколайович,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри кримінального процесу
та криміналістики

Захист відбудеться «4» травня 2019 року о 9.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.052.23 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79008, м. Львів, вул. Князя Романа, 1/3, ауд. 302 ХІХ навчального корпусу)

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська, 1)

Автореферат розіслано «2» квітня 2019 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. М. Коваль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. З 15 грудня 2017 року набрали чинності зміни до більшості процесуальних кодексів України, зокрема і до Кримінального процесуального кодексу. Однак нововведення та вдосконалення не стосуються питання тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом, і лише певною мірою порушили питання застосування заходів забезпечення кримінального провадження загалом. Цей факт свідчить, що законодавцем не приділено належної уваги розглянутому питанню, хоча аналіз судової практики, узагальненої практики суду, статистичних даних і результати анкетування працівників правоохоронних органів, судової влади й адвокатури доводять, що досі є чимало питань щодо процедури застосування тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом, обсягу достатніх підстав для застосування тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом, оцінки ризиків для застосування тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом, визначення переліку документів і дефініції спеціального права, які підлягають вилученню й обмеженню відповідно.

Заходи кримінального процесуального примусу, до яких входить і тимчасове обмеження в користуванні спеціальним правом, є тими правообмежувальними діями представників державної влади, застосування яких повинно мати спеціальний характер регулювання з огляду на мету та завдання таких дій, а саме обмеження конституційних прав та свобод людини для попередження/припинення кримінальних правопорушень. Нині винятковість застосування таких заходів залежить від характеру вчиненого кримінального правопорушення та суддівського розсуду як засобу оцінки категорій «достатніх підстав» та «обґрунтованої підозри».

Проблеми застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема і тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом, досліджували такі вчені, як В. І. Андрейцев, Ю. С. Богом'яков, В. І. Борисов, Т. Д. Бушуєва, П. А. Воробей, С. Б. Гавриш, В. Г. Гончаренко, В. К. Грищук, М. С. Грінберг, П. С. Дагель, С. А. Данилюк, О. О. Дудоров, Є. М. Жевлаков, М. Й. Коржанський, А. М. Комісаров, О. М. Костенко, З. Г. Корчева, І. П. Лановенко, Б. М. Леонтєв, Ю. І. Ляпунов, В. К. Матвійчук, А. Й. Мілер, В. Л. Мунтян, П. Т. Накіпелов, В. Д. Пакутін, П. Ф. Повеліцина, О. Я. Светлов, Є. Л. Стрельцов, В. Я. Тацій, С. В. Трофімов, І. А. Тяжкова, В. І. Шакун, Ю. С. Шемшученко, В. А. Широков, С. С. Яценко та ін.

Теоретичним підґрунтям дослідження є й праці таких українських і зарубіжних учених та практиків, як Л. Н. Берг, А. А. Волчанський, І. Д. Гайнов, Ю. П. Гапон, І. В. Головюк, Я. О. Зейкан, В. С. Канцір, В. П. Корж, В. М. Корнуков, П. М. Коюда, О. П. Коюда, А. С. Макаренко, М. А. Макаров, О. В. Мироненко, В. А. Михайлов, Ю. Д. Москалюк, М. Я. Никоненко, В. О. Попелюшко, І. М. Посохов, О. В. Сівак, А. Н. Скрябін, В. І. Сліпченко, С. М. Смоков, О. І. Тищенко, Ю. А. Турлова, В. І. Фаринник, О. В. Фірман та ін.

Загалом ці наукові доробки можна розглядати як основу для вдосконалення практики застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом. Водночас більшість досліджень є вузькоспрямованими, охоплюють лише окремі аспекти застосування заходів забезпечення кримінального провадження.

Це зумовлює потребу в подальших розробках у вказаній сфері та свідчить про актуальність теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано на кафедрі кримінального права і процесу Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка» в межах науково-дослідної роботи «Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах розбудови правової держави» (номер державної реєстрації 0112U001217) та «Шляхи вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах розбудови правової держави» (номер державної реєстрації 0117U004015).

Мета і задачі дослідження. *Метою* роботи є комплексний аналіз теоретичних і практичних положень та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення практики застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом.

Для досягнення обраної мети сформульовано такі основні *задачі*:

– з'ясувати ступінь розробки проблеми застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом у науковій літературі;

– провести ретроспективний аналіз розвитку та впровадження положень у кримінальне процесуальне законодавство, що стосуються застосування заходів забезпечення кримінального провадження загалом і тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом зокрема;

– охарактеризувати організацію та підстави застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом;

– здійснити компаративне дослідження міжнародної практики застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом;

– визначити основні кримінальні процесуальні аспекти застосування окремих видів заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом, а саме: права на керування транспортними засобами, права на мисливську діяльність та права на зайняття підприємницькою діяльністю;

– дослідити правову основу для обґрунтування необхідності доповнення законодавства з метою підвищення ефективності застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом;

– визначити особливості окремих процесуальних заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом;

– провести дослідження судово-прецедентної практики та виявити основні недоліки при винесенні ухвал і рішень про застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини та закономірності, які виникають у процесі застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом.

Предмет дослідження – організаційно-правові основи застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом.

Методи дослідження обрано з огляду на специфіку об'єкта, мету і завдання, сформульовані в дисертації. Методологічну основу дослідження становить комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання відповідно до мети і завдань, з урахуванням об'єкта та предмета дослідження. Методологічною основою дисертації є *загальний діалектичний* метод, а також сукупність інших методів і прийомів *наукового пізнання*. Їх практичне застосування визначається системним підходом, що дає змогу досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту й юридичної форми. Застосування методів *формальної логіки* дало змогу детальніше усвідомити зміст і правову природу діяльності слідчого судді, його роль та місце у кримінальному провадженні (розділ 1, підрозділ 3.1). *Системно-структурний* метод застосовано під час дослідження біполярної структури повноважень слідчого судді (розділ 2, підрозділи 2.2 та 2.3). *Порівняльно-правовий* метод використано для дослідження функцій слідчого судді відповідно до законодавства зарубіжних країн (підрозділ 1.3). *Соціологічний* метод застосовано під час вивчення результатів анкетування й інтерв'ювання слідчих, працівників оперативних підрозділів, юристів, адвокатів, науковців та ін. *Статистичний* метод використано для аналізу й узагальнення емпіричної інформації стосовно теми дослідження та результатів статистичної звітності.

Емпіричну базу дослідження становлять компіляція даних анкетного дослідження 240 працівників оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції України, працівників судової влади, прокуратури, незалежної професії адвоката; результати вивчення 120 ухвал та клопотань кримінальних проваджень щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом; статистичні дані правоохоронних органів України та суду; аналіз наукових публікацій і довідкових видань із питань застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є вагомою частиною наукового здобутку вітчизняної науки, який присвячено питанню дослідження процесуальних особливостей застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в

користуванні спеціальним правом. Окрім того, в дисертації використовується нове бачення застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом через призму вивчення та ретельного аналізу практичної роботи слідчих, прокуратури та слідчих суддів на досудовому слідстві. У науковій роботі розроблено й обґрунтовано низку положень, що вирішують конкретні наукові завдання, характеризуються науковою новизною, мають важливе теоретичне і прикладне значення для застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом, а саме:

уперше:

– доведено необхідність використання системи ризиків для проведення аналізу достатності підстав для застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом;

– запропоновано ввести в наукову юридичну термінологію поняття «розумна мотивація» з метою правильної інтерпретації терміна «достатні підстави», що більш описово та доречно окреслює наявність доказових фактів, які слугують обґрунтуванням мотивів застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом, що, своєю чергою, має мати «розумний» рівень, тобто слугувати реальному доведенню наявності вказаних у законі підстав (ризик втечі, можливість пошкодження чи втрати доказів, досягнення мети заходу (отримання доказів та їх збереження) тощо), без абстрактного домислу про уявну небезпеку;

– проведено ґрунтовне дослідження необхідності застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження, як тимчасове обмеження в користуванні спеціальним правом – блокування доступу до веб-ресурсу та створення Реєстру веб-сайтів, заблокованих за рішенням суду;

– визначено поняття «спеціальне право» в контексті застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом і виокремлено головні ознаки документів, які можуть посвідчувати таке право;

– обґрунтовано необхідність внесення змін до Кримінального кодексу України в частині визначення покарання за порушення правил безпеки руху або експлуатації суден особами, які не є працівниками установи водного транспорту;

удосконалено:

– підходи до визначення наявності в підозрюваного обставин, які можуть братися слідчим суддею до уваги під час аналізу й оцінки ситуації, в якій наявність документа, що посвідчує право на керування транспортним засобом, є джерелом доходу сім'ї та не може бути тимчасово вилученим;

– положення про критерії правомірності застосування кримінального процесуального примусу з огляду на необхідність оцінки визначених основних факторів, якими є співрозмірність, мета застосування, межі «застосування» та межі «інтенсивності»;

– положення кримінального законодавства про притягнення до кримінальної відповідальності «за вбивство людини на полюванні» з урахуванням права

слідчого судді застосувати тимчасове обмеження в користуванні спеціальним правом – правом на полювання або правом на носіння зброї;

– твердження про те, що термін «достатні підстави для вчинення кримінального правопорушення» як підставу для застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом необхідно замінити на «обґрунтована підозра у вчиненні кримінального правопорушення», оскільки однією з вимог до клопотання слідчого, прокурора є виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення. У п. 1 ч. 3 ст. 132 КПК України прямо вказано на необхідність існування саме обґрунтованої підозри, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Зрештою, такі заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються виключно до підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, а не до обвинуваченого, що дає вагомі підстави для зміни вказаного формулювання на більш доречне з позиції правової термінології;

– підходи до визначення необхідних ознак документів, що посвідчують право на зайняття підприємницькою діяльністю у контексті застосування тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом як окремого заходу забезпечення кримінального провадження;

дістали подальший розвиток:

– знання про хронологію трансформації правових і теоретико-наукових основ застосування заходів забезпечення кримінального провадження з визначенням окремих етапів такого розвитку;

– пропозиції щодо практичного вдосконалення застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом і в рамках підготовки клопотань про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом слідчими, і в рамках винесення ухвали про вирішення питання дозволу на застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження;

– ідеї щодо дефініції поняття «кримінальний процесуальний примус» та визначення його в контексті двох площин: загальнопояснювальній та практичній.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у:

– науково-дослідній роботі – як підґрунтя для подальших досліджень процесуальних особливостей застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом;

– правотворчій діяльності – з метою вдосконалення відповідних положень Кримінального процесуального та Кримінального кодексів України, законів України, які регулюють видачу дозвільних документів;

– правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом;

– навчальному процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Криміналістика», спеціальних курсів з організації розслідування окремих видів злочинів у закладах вищої освіти юридичного

спрямування (на юридичних факультетах), також для підготовки відповідних навчально-методичних матеріалів: підручників, посібників, курсів лекцій, практикумів.

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана здобувачем самостійно і є особистим дослідженням, а отримані результати мають наукову новизну.

Апробація матеріалів дисертації. Основні результати дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри кримінального права та процесу НПП Національного університету «Львівська політехніка», були апробовані й оприлюднені на таких науково-практичних заходах: міжнародній науково-практичній конференції «Місце юридичних наук у формуванні правової культури людини» (м. Запоріжжя, 25–26 грудня 2015 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку» (м. Ужгород, 25–26 грудня 2015 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 30 травня 2016 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми державно-правового розвитку України в контексті євроінтеграційних процесів» (м. Запоріжжя, 23–24 червня 2016 р.); Всеукраїнській конференції «Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції» (м. Львів, 27 березня 2018 р.).

Публікації. Основні результати дисертації викладено у десяти наукових публікаціях, із них п'ять статей – у наукових фахових виданнях, зокрема одна стаття – у науковому виданні іноземної держави, п'ять публікацій – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій українською й англійською мовами; переліку умовних скорочень; вступу; трьох розділів, що містять вісім підрозділів; висновків; списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 247 сторінок, із яких 195 – основний текст, 27 – список використаних джерел (263 найменування), 7 – додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; вказано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів; наведено дані про апробацію та публікації результатів дослідження.

Розділ 1 «Правові та наукові основи застосування заходів забезпечення кримінального провадження (стан дослідження)» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Генеza уявлень про заходи забезпечення кримінального провадження»* проаналізовано розвиток теорії та практики застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Основою дослідження слугували праці вчених, які провадили дослідження у галузі правової науки.

На українських землях заходи процесуального примусу застосовувалися з XIII ст. Цей період характеризувався общинним ладом, в якому панували порядки всередині кожного племені (общини). Єдиним заходом, що застосовувався під час розслідування справи, була порука.

На підставі аналізу тогочасних нормативних актів наведено хронологію трансформації окремих заходів забезпечення кримінального провадження у чітку багаторівневу систему заходів кримінального примусу.

Дослідження процесу становлення заходів забезпечення кримінального провадження як процесуальних заходів впливу на підозрюваного свідчить, що тривалий час панували свавілля й абсолютизація державної влади. Згодом, передавши владу суду та поліції, процесуальний примус розвивався, розширяючи заходи забезпечення провадження та можливості альтернативи вибору залежно від скоєного.

Підстави для обрання запобіжного заходу еволюціонували від простих – свідки або застання на гарячому, до більш складних – до уваги брали і ступінь тяжкості вчиненого злочину, і особу злочинця (матеріальний стан та соціальний статус) тощо. Необхідність розширити та видозмінити заходи забезпечення кримінального провадження пояснювалася розвитком суспільних відносин, науково-технічним прогресом і удосконаленням правового поля і поглядів.

У підрозділі 1.2 *«Поняття та зміст сучасної концепції заходів забезпечення кримінального провадження»* охарактеризовано правову природу та визначено головні ознаки кримінального процесуального примусу, мету застосування та завдання, яке водночас потрібно виконати; досліджено основи сучасного законодавства зарубіжних країн у частині регламентації застосування заходів забезпечення кримінального провадження на прикладі Федеративної Республіки Німеччина, Республіки Польща тощо; викладено головні положення рішень Європейського суду з прав людини, які вирішують окремі питання застосування заходів забезпечення кримінального провадження; здійснено правовий аналіз найбільш змістовних законопроектів, що стосуються внесення змін до кримінального процесуального законодавства щодо посилення застосування тих чи інших заходів забезпечення кримінального провадження.

Кримінальний процесуальний примус може виражатися у фізичному, матеріальному, психологічному або моральному впливі державного органу на ту чи іншу особу, яка бере участь у провадженні. Кримінальний процесуальний примус завжди пов'язаний із певними обмеженнями тих чи інших прав та свобод учасників процесу. Саме правообмежувальний критерій і є зазвичай основним під час віднесення того чи іншого процесуального заходу до примусових заходів.

Підтверджено, що заходи забезпечення кримінального провадження є заходами примусу до виконання певних дій чи процесуального обов'язку. Забезпечення кримінального провадження в такому разі полягає у вжитті органами слідства, прокуратури чи судом певних заходів, які б, з одного боку, нейтралізували можливі загрози для досягнення мети кримінального провадження, а з іншого – створили сприятливі умови для збирання, перевірки доказів, отримання

іншої інформації, тобто «усунули перешкоди» на шляху проходження справи від стадії досудового розслідування до прийняття рішення по суті.

У підрозділі 1.3 «Суб'єкти застосування заходів забезпечення кримінального провадження» здійснено ґрунтовне дослідження одного з головних учасників процесу застосування заходів забезпечення кримінального провадження – функцій слідчого судді під час прийняття рішень про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом.

Досліджено проблематику застосування ст. 132 КПК України щодо визначення суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування.

Поняття «місце розташування органу досудового розслідування» немає у процесуальному законі, тому непоодинокими є випадки, коли правоохоронні органи, які складаються зі структурних підрозділів, фактично розташованих у межах територіальної юрисдикції різних судів, допускають вільне трактування цього поняття і на власний розсуд визначають суд, до якого вносять клопотання про забезпечення заходів кримінального провадження.

Окрім того, детально проаналізовано листи Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, положення КПК України, практику національних судів та ЄСПЛ щодо вирішення питання про наявність достатніх підстав і обґрунтованої підозри для застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом.

Розділ 2 «Організація та порядок застосування процесуальних заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Підстави застосування процесуальних заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом» вказано, що тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом під час застосовування як процесуального заходу має певні особливості. Цей захід може застосовуватися «самостійно» на підставі рішення слідчого судді з метою тимчасового вилучення документів, які підтверджують користування спеціальним правом. А, з іншого боку, може застосовуватися після такого вилучення, під час затримання особи в порядку ст. 208 КПК України.

Підтверджено, що лише факт підозри у вчиненні злочину, передбаченого ст. 286 КК України, не може бути визнаний достатньою підставою для тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом. Зокрема, як свідчить обрана практика, слідчі судді обґрунтовано відмовляють у задоволенні таких клопотань, якщо їх ініціатором не доведено існування обставин, які б свідчили про те, що є ризики, котрі виправдовують застосування цього заходу.

Обґрунтовано, що функція суддівської дискреції зводиться до оцінки наявних або потенційних ризиків, які можуть існувати всупереч меті кримінального провадження. Тому під час вирішення питання про застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом слідчий суддя зобов'язаний брати до уваги низку обставин, зокрема: правову підставу для

застосування тимчасового обмеження, достатність доказів, які вказують на вчинення кримінального правопорушення, наслідки такого обмеження.

З'ясовано, що ризики у кримінальному процесі є факторами перевірки справедливості прийнятого рішення, підставою для аналізу доцільності обмеження до певного ступеня прав, свобод і законних інтересів учасника кримінального провадження. Оцінка ризиків, проведена з метою застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом, полягає у виявленні наявних факторів впливу та загроз, які можуть суттєво перешкоджати здійсненню досудового слідства. Такою складовою може бути сукупність спонукальних обставин та умов.

Обґрунтовано твердження про необхідність ввести застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом для блокування веб-ресурсів і створення Реєстру сайтів, які заблоковані за рішенням суду.

У підрозділі 2.2 «*Організація процесуального застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом*» проаналізовано процес застосування на практиці заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом.

На підставі проведеного аналізу судової та слідчої практики встановлено, що зазвичай слідчі судді доходять правильного висновку про обставини справи, достатність підстав і наявні ризики повторного правопорушення. Проте трапляються непоодинокі випадки слідчих помилок, наприклад, якщо клопотання про застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом не стосується такого «спеціального права» або ж узагалі не містить підстав для обмеження відповідних прав.

Під час визначення обсягу «спеціальних прав», які надані суб'єкту та підлягають обмеженню, потрібно керуватися лише тим вичерпним переліком документів, які посвідчують таке право згідно зі ст. 148 КПК України. Спеціальне право вимагає державного контролю за певною сферою діяльності особи, а такий контроль можливий у разі отримання відповідного підтверджувального документа на здійснення того обсягу прав, на який видано дозвіл. Це може бути ліцензія, дозвіл, декларація відповідності, сертифікат тощо. З іншого боку, це є установчі документи суб'єкта підприємницької діяльності, якщо водночас він не провадить діяльності, яка передбачає отримання документів дозвільного характеру. Для правильного розуміння того, яке право необхідно обмежити, важливо співвідносити конкретне право й обставини кримінального правопорушення.

Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом може полягати лише у вилученні певної документації – документів і дозволів, що посвідчують таке право. В жодному разі цей захід забезпечення кримінального провадження не застосовується з метою вилучення атрибутів (наприклад підприємницької) діяльності таких, як печатки, штампи тощо.

Розділ 3 «Процесуальні заходи забезпечення кримінального провадження з тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом» містить три підрозділи.

Підрозділ 3.1 «Процесуальні заходи забезпечення кримінального провадження, що полягають у тимчасовому обмеженні права на керування транспортним засобом або судном» присвячений розгляду практичних питань, пов'язаних із рішеннями слідчих суддів про застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження спеціального права на керування транспортним засобом/судном.

Керування транспортним засобом або судном є одним із превалюючих спеціальних прав, яким вільно користується чимало громадян України. Дотримання правил, які встановлені законодавством, слугує мірилом правомірної поведінки таких суб'єктів спеціального права, а також превентивною мірою забезпечення безпеки оточення.

Більшість клопотань про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом стосується обмеження у праві на керування транспортним засобом. Відсоткове співвідношення таких клопотань порівняно з клопотаннями про вилучення документів та обмеження на полювання і зайняття підприємницькою діяльністю становить 60 та 40% відповідно. Проте у загальній тенденції можна простежити лише незначний відсоток застосування саме такого заходу забезпечення кримінального провадження, як тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом.

Доведено, на підставі аналізу судової практики, що необхідність у документальному підтвердженні аргументу про наслідки для інших осіб та, власне, наявність зв'язку між користуванням водійськими правами та негативним впливом через обмеження такого права (наприклад робота) посідає чільне місце у практиці, проте не в нормативному формулюванні.

Оскільки у процесуальному законодавстві визначено, що один із заходів забезпечення кримінального провадження, а саме тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом – правом на керування судном, застосовується в загальному порядку на досудовому слідстві щодо підозри у скоєнні кримінального правопорушення «на воді», то в кримінальному законодавстві доцільно було б також виділити цей вид злочину в окрему категорію поряд із наявним спеціальним суб'єктом – працівником підприємства водного транспорту.

Підрозділ 3.2 «Процесуальні заходи забезпечення кримінального провадження, спрямовані на тимчасове обмеження права на полювання» присвячено теоретичним і практичним основам застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом – правом на полювання. В межах цього заходу вилучаються документи, що посвідчують наявність такого права, із яких основними є: посвідчення мисливця, картка обліку та дозвіл на використання мисливської вогнепальної зброї.

Наголошено, що закріплене у процесуальному законодавстві право на тимчасове обмеження у користуванні зброєю, яка не призначена для полювання, проте використовувалася саме з цією метою, може слугувати якісно

новим превентивним заходом подальшого вчинення протиправних дій, оскільки, розглядаючи право на використання зброї, ми пояснили його в контексті зайняття мисливською діяльністю, і саме з урахуванням цього пропонуємо обмежувати тимчасове право власника дозволу на зброю – право на використання зброї з метою полювання.

У підрозділі 3.3 «Процесуальні заходи забезпечення кримінального провадження, спрямовані на тимчасове обмеження права на зайняття підприємницькою діяльністю» окреслено особливості правового статусу суб'єкта підприємницької діяльності, визначено основи діяльності такого суб'єкта, обсяг законодавчо наданих прав і специфіку відповідальності під час застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом.

Визначено, що для того, аби здійснювати підприємницьку діяльність особа повинна виконати дві вимоги закону – це державна реєстрація як суб'єкта підприємницької діяльності, а також ведення такого виду господарської діяльності, яка не заборонена законом і відповідає вимогам Господарського кодексу України.

Обґрунтовано, що держава шляхом реєстрації надає особі право на зайняття підприємницькою діяльністю в тій чи іншій сфері, однак право підпису фінансових документів є спеціальним правом, похідним від прав підприємця, і не може застосовуватися як спеціальне в порядку, визначеному для реалізації такого заходу забезпечення кримінального провадження, як тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом.

Визначено головні характерні ознаки правової природи спеціального права на зайняття підприємницькою діяльністю, а саме: таке право дає особі можливість на законній підставі займатися певним видом діяльності; можливість займатися такою діяльністю безпосередньо залежить від наявності в особи спеціального права; таке право надається у встановленому законом порядку уповноваженими органами; спеціальне право зазвичай має терміновий характер; законодавцем передбачено можливість позбавлення спеціального права особи; наявність в особи спеціального права підтверджується окремим документом (свідоцтвом, ліцензією).

ВИСНОВКИ

У дисертації сформульовано низку теоретичних узагальнень, на основі яких запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає у застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом. Відтак можемо зробити такі основні висновки.

1. Ретроспективний погляд на трансформацію заходів забезпечення кримінального провадження дає змогу визначити, що за основу будь-якої хронологічної класифікації варто взяти характерні сукупні ознаки, які описують усю систему, так би мовити генералізуючий фактор кожного періоду. Так, за загальними ознаками, можна зазначити, що заходи забезпечення кримінального провадження від початку до новітнього перетворення у більш досконалий

інститут пройшли такі етапи розвитку: колективної поруки та кровної помсти; владної абсолютизації та жорстокості тюремного утримування; визначення підстав для застосування запобіжних заходів; свободи слідства і суду та розширення вибіркової заходів забезпечення кримінального провадження; якісних та кількісних змін у складі заходів забезпечення кримінального провадження відповідно до умов, що зумовлені суспільним розвитком.

2. Обґрунтовано, що заходи забезпечення кримінального провадження є заходами примусу до виконання певних дій чи певного процесуального обов'язку в кримінальному провадженні. Забезпечення кримінального провадження в такому разі полягає у вжитті органами слідства, прокуратури чи судом певних заходів, які б, з одного боку, нейтралізували можливі загрози для досягнення мети кримінального провадження, а з іншого – створили б сприятливі умови для збирання, перевірки доказів, отримання іншої необхідної слідству та суду інформації, тобто мінімізували б умисний неправомірний вплив з боку підозрюваного на проходження справи від стадії досудового слідства до прийняття рішення по суті.

Відтак на основі наведеного ми доходимо висновку, що кримінальний процесуальний примус має розглядатися у двох аспектах: абстрактному (загальнопояснювальному) та практичному.

В абстрактному розумінні кримінальний процесуальний примус – це результат волевиявлення законодавця за певних обставин вживати заходів впливу проти волі особи, до якої вони застосовуються, з метою, передбаченою відповідними положеннями кримінального процесуального закону.

У практичному значенні ми розуміємо кримінальний процесуальний примус як передбачені процесуальним законодавством дії уповноважених органів та осіб (слідство, суд, прокуратура), спрямовані на примусове обмеження прав і свобод певного учасника кримінального провадження, щодо якого є достатні підстави, визначені в законодавчому порядку та належно перевірені, для застосування таких заходів.

Відповідно до зазначеного, ми можемо виокремити основні критерії правомірності застосування кримінального процесуального примусу:

– по-перше, це співрозмірність, відповідність обсягу обмеження прав особи під час застосування примусу до дійсної необхідності, що зумовлена обставинами справи. Так, Комісія з прав людини і Європейський суд з прав людини, розглядаючи конкретні справи, здійснюють подвійний аналіз ситуації. Вони визначають, чи законна мета встановленого обмеження, чи є заходи, застосовувані для обмеження прав або свобод, пропорційними законній цілі. Якщо ступінь впливу на охоронюване основним правом благо переважає суспільний інтерес, то обмеження набирає форми невідповідного. Це означає, що за певних обставин держава повинна відмовитися від законного суспільного інтересу, оскільки приватний інтерес у об'єкті, що охороняється основним правом блага, має перевагу. Принцип пропорційності може мати і нормативне вираження. Зокрема, Федеральна Конституція Швейцарської Конфедерації

(ст. 36) вказує на те, що будь-яке обмеження кого-небудь у його основоположному праві має бути пропорційним визначеній цілі:

– по-друге, досягнення цілей, заради яких застосовується примус. Державна міра примусу, яка завдає шкоди охоронюваним основними правами благам, не досягаючи водночас своєї мети, є зайвою й відтак вважатиметься надмірним посяганням;

– по-третє, дотримання меж «застосування» й «інтенсивності». Межі «застосування» – це тривалість дій заходів кримінального процесуального примусу в рамках кримінальних процесуальних строків та з огляду на обставини, які зумовлюють необхідність збереження вжитих заходів. Межі «інтенсивності» – граничне коло благ, які може бути обмежено під час застосування примусу в ході проведення службового розслідування у справі.

3. Запропоновано на теоретико-правовому рівні визначити, що всі суб'єкти, які виявляють ініціативу або ж саме процесуальне рішення про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, мають керуватися таким поняттям, як «розумна мотивація». Підставою для цього є твердження про те, що наявність доказових фактів, які слугують обґрунтуванням мотивів застосування заходів забезпечення кримінального провадження, має мати «розумний» рівень, тобто сприяти реальному доведенню наявності вказаних у законі підстав (ризик втечі, можливість пошкодження чи втрати доказів, досягнення мети, для якої захід застосовується (отримання доказів та їх збереження), тощо), без абстрактного домислу про уявну небезпеку та з розумінням того, що може бути лише «достатність підстав», а не «обґрунтована підозра у вчиненні злочину».

Розумна мотивація має виходити і від слідства/прокуратури, і від слідчого судді/суду, оскільки, попри зазначене, необхідно також її застосувати під час визначення, чи достатнім і доцільним за певних умов є вжиття ініційованого примусу такого рівня та характеру, чи вмотивованим є такий ступінь обмеження прав і свобод учасника кримінального провадження.

Вважаємо, що термін «розумна мотивація» може стати вдалим поясненням дій, які виконують відповідні органи разом із безпосереднім застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження. В науковому теоретичному аспекті таке пояснення може бути синонімом використання терміна «наявність достатніх підстав», оскільки «розумна мотивація» означає існування і подання на розгляд слідчого судді/суду саме тих достатніх підстав, які є в основі прийняття «розумного» рішення.

У роботі окреслених суб'єктів (з огляду на наведену практику) є чимало недоліків, які виникли через різні причини й чинники: надмірну завантаженість судді, неуважність, неправильне тлумачення норми, необ'єктивність, недостатню кваліфікацію тощо, які є виявом того, що судді, через «рамкові рішення», котрі ґрунтуються здебільшого на оцінці та власному розсуді, що зазвичай вказані у рішенні, проте не підтверджені наявними доказами, віддають перевагу не ефективності застосованого заходу, а абстрактному тлумаченню норм. Причини можуть бути різними, проте у всіх рішеннях судді має бути «розумна мотивація»

ухвалення рішення, а в тлумаченні положень законодавства має превалювати чіткість техніки юридичного формулювання, а не широта суддівського розсуду.

4. Обґрунтовано доцільність введення в понятійно-категоріальний апарат кримінальної процесуальної науки в частині тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом терміна «ризик» для оцінки можливих загроз продовження чи рецидиву протиправних дій підозрюваного. Оцінка ризиків із метою застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом полягає у з'ясуванні наявних факторів впливу та загроз, які можуть становити вагому перешкоду для здійснення досудового слідства.

Визначено, що ризик у кримінальному провадженні необхідно інтерпретувати як імовірність (сукупність спонукальних обставин та умов) пролонгованої загрози з боку підозрюваного/обвинуваченого для інших осіб, а також ступінь імовірності невиконання приписів та обов'язків, що є в основі ведення об'єктивного і законного кримінального провадження.

Під пролонгованою загрозою потрібно розуміти наявну, а також можливо створену суб'єктом криміногенну ситуацію в кожному конкретному випадку, що, інакше кажучи, свідчить про припинення та попередження вчинення злочинів. Отже, ризики, які потрібно брати до уваги під час застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом, є сукупністю об'єктивно наявних факторів впливу на ступінь імовірності порушення норм закону. Що більше таких факторів, то ймовірнішим буде вчинення незаконних дій підозрюваним.

Такі ризики через призму системи чинників пропонуємо розглядати так:

- ризик майнової шкоди та фінансових збитків (продовження нелегальної комерційної діяльності, ошукування клієнтів, приховування доходів, пошкодження майна третіх осіб унаслідок повторного ДТП);

- ризик для життя і здоров'я (незаконний відстріл та полювання у заборонених місцях, завдання тілесних ушкоджень середнього та важкого ступеня тяжкості внаслідок ДТП через необережність, незнання Правил дорожнього руху, неналежний психофізіологічний стан);

- ризик для честі, гідності та ділової репутації (провадження незаконної господарської діяльності під чужим іменем, незаконне використання чужих прав інтелектуальної власності);

- ризик негативних наслідків національного масштабу (масове знищення фауни, провокування зростання факторів екологічних катастроф (вирубка лісу для будівництва, забруднення атмосфери через відходи фабрики або заводу, переробка таких відходів із порушенням вимог законодавства), відкриття підставних компаній для імпорту контрафактної продукції).

5. Проаналізовано відповідні ситуації, за яких процесуальний захід у виді тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом необхідно застосовувати для припинення/попередження порушень у мережі Інтернет. Визначено такі підстави для блокування веб-ресурсу в рамках застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом:

– доменне ім'я порушує право інтелектуальної власності законного праволоділля (доменне ім'я тотожне із зареєстрованою торговою маркою, реєстрація якої відбулася раніше, ніж сайту);

– контент сайту містить інформацію, відповідальність за поширення якої передбачена кримінальним законодавством України й іншими нормативно-правовими актами (заклик до повалення державного ладу, до тероризму, до сепаратизму, порнографія, заклики до самогубства, ведення грального бізнесу);

– контент сайту більше, ніж на 50% складається з інформації, яка заборонена для поширення або ж це поширення є нелегальним (показ фільмів, аудіосайти, продаж книг без сплати авторської винагороди);

– сайт не пов'язаний з іншим першоджерелом, його блокування не призведе до блокування цілої мережі законно зареєстрованих та діючих сайтів (створення сайту через інші додатки та системи);

– сайт безпосередньо пов'язаний із веденням незаконної діяльності у фізичній площині (ввезення контрафактної продукції та продаж її в інтернет-магазині);

– сайт пропонує товари та послуги, для реалізації яких потрібна відповідна ліцензія чи інший документ державного зразка, факт наявності яких не підтверджений.

6. Обґрунтовано висновок про необхідність створення в Україні Реєстру веб-сайтів, заблокованих за рішенням суду. В такому реєстрі, крім даних про домен, власника сайту чи власника веб-сторінки з URL-посиланням, необхідно вказувати також наявність даних про угоди з хостинг провайдерами, хостинг сертифікати та інші «документи», які надають право тим чи іншим способом користуватися веб-ресурсом, з вказівкою на блокування таких і припинення доступу. Як аналог реєстру Whois про власників веб-сайтів такий реєстр заблокованих ресурсів суттєво зменшить кількість спроб правопорушників вивести свій сайт на іншого провайдера, оскільки Реєстр буде у вільному доступі, і перед реєстрацією домену чи укладенням договору хостингу провайдери зможуть перевірити таку інформацію та відмовити порушникам у перереєстрації. Цей Реєстр повинен адмініструватися Міністерством інформаційної політики на підставі даних відповідних органів, яким надано право на застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом – правом на блокування веб-ресурсів.

7. Визначено поняття «спеціальне право», що полягає у наданому державою окремо передбаченого законодавчим актом дозволу, який підтверджує законність здійснення певних операцій/відносин/дій зі сторони конкретного суб'єкта – отримувача дозволу. Отже, спеціальне право – це забезпечена державою легітимна можливість реалізації дій у певній конкретно визначеній сфері, підтверджена відповідними документами встановленої законодавством форми. Спеціальне право потребує державного контролю за певною сферою діяльності особи, а такий контроль можливий у разі отримання відповідного підтверджувального документа на здійснення того обсягу прав, на який видано дозвіл. Це може бути ліцензія, дозвіл, декларація відповідності, сертифікат тощо. З іншого боку, це є установчі

документи суб'єкта підприємницької діяльності, якщо він водночас не провадить діяльність, яка передбачає отримання документів дозвільного характеру. Також дозвіл на мисливську зброю, керування транспортним засобом. Для правильного розуміння того, яке право необхідно обмежити, важливо співвідносити конкретне право й обставини кримінального правопорушення.

Визначено особливі ознаки спеціального права: *право надається на дозвільній основі* (не залежно від типу документа, яке підтверджує право); *для отримання такого права необхідно звертатися до відповідних органів державної влади* (в цьому полягає відмінність дозволу, наприклад, на зайняття адвокатською діяльністю, свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю видається органами самоврядування адвокатури України, а не органами державної влади); *орган державної влади, що видав відповідний документ дозвільного характеру, здійснює періодичний контроль за виданими дозволами/веде реєстр/вимагає продовження дозволу, якщо він строковий, тощо; при отриманні дозволу вимагається подання документів, визначених для кожної конкретної сфери діяльності; отримання дозволу є імперативною нормою, та не має альтернативного шляху.*

Відтак тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом може полягати лише у вилученні певної документації – документів і дозволів, які посвідчують таке право. В жодному разі цей захід забезпечення кримінального провадження не застосовується з метою вилучення атрибутів, скажімо підприємницької діяльності, таких, як печатки, штампи тощо.

8. У результаті виконаного дослідження розроблено низку пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинних нормативно-правових актів, спрямованих на підвищення ефективності застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом:

– до редакції статей Кримінального процесуального та Кримінального кодексів України:

а) замінити у КПК України термін «заходи забезпечення кримінального провадження» на «заходи кримінального процесуального примусу», зокрема:

– Розділ II КПК України викласти в такій редакції: Розділ II. Заходи кримінального процесуального примусу;

– Главу 10 КПК України викласти в такій редакції: Глава 10. Заходи кримінального процесуального примусу та підстави їх застосування;

– абз. 1 ч. 2 ст. 131 викласти в такій редакції: 2. Тимчасові заходи кримінального процесуального примусу;

б) доповнити ст. 148 КПК України абзацом 3 такого змісту: «Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом може бути застосовано для блокування інтернет-сайтів (інформаційних ресурсів), якщо є обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення з використанням такого сайту»;

в) доповнити статтею 276-2 такого змісту:

«Стаття 276-2. Порухення правил безпеки руху або експлуатації суден

1. Порухення правил безпеки руху або експлуатації суден особами, які не є працівниками установ водного транспорту, якщо це створило небезпеку для життя людей або настання інших тяжких наслідків, –

карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права керувати судном на строк до трьох років або без такого.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили потерпілому середньої тяжкості тілесні ушкодження або завдали великої матеріальної шкоди, –

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права керувати судном на строк до трьох років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з позбавленням права керувати судном на строк до трьох років»;

г) доповнити ч. 2 ст. 152 КПК України абзацом 2 та викласти його в такій редакції: «при врахуванні наслідків тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом для інших осіб слідчий суддя повинен брати до уваги ступінь впливу та взаємозалежність життєвих обставин та спеціального права»;

г) доповнити ст. 248 КК України частиною 2 та викласти її в такій редакції: «2. Порухення правил полювання із застосуванням зброї, на яку видано дозвіл на полювання чи на носіння такої, та спричинило смерть потерпілого, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років».

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Грицак Х. М. Огляд наукових положень про «принцип» як категорію кримінального процесу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2015. № 13. Т. 2. С. 102–105.

2. Грицак Х. М. Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом в контексті застосування заходів забезпечення кримінального провадження. *Jurnal ul juridic national: teorieş i practică*. 2018. № 2-1 (30). С. 159–162.

3. Грицак Х. М. Аналіз внесених змін до кримінального процесуального законодавства: строки досудового розслідування. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 3. С. 148–151.

4. Грицак Х. М. Правова природа заходів забезпечення кримінального провадження через реалізацію процесуального примусу. *Юридичний науковий електронний журнал: наукове періодичне видання*. 2018. № 4. С. 148-150.

5. Грицак Х. М. Правовий аналіз дій, пов'язаних з тимчасовим обмеженням у користуванні спеціальним правом – правом на полювання. *Право і суспільство*. 2018. № 2. Ч. 2. С. 193–202.

2. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Грицак Х. М. Юридична природа процесуального примусу у кримінальному провадженні. *Місце юридичних наук у формуванні правової культури людини*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 25–26 грудня 2015 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. С. 130–132.

7. Грицак Х. М. Становлення інституту запобіжних заходів у кримінальному провадженні у ХІХ столітті. *Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 25–26 грудня 2015 р.). Ужгород. С. 201–203.

8. Грицак Х. М. Підстави застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом. *Захист прав і свобод людини і громадянина в умовах формування правової держави*: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 30 травня 2016 р.). Львів, 2016. С. 115–117.

9. Грицак Х. М. Практична сторона застосування заходів забезпечення кримінального провадження через призму досвіду України у Європейському суді з прав людини. *Актуальні проблеми державно-правового розвитку України в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю Конституції України (м. Запоріжжя, 23–24 червня 2016 р.) / редкол.: С. К. Бостан (відпов. ред.), Р. М. Максакова, Ю. В. Філей. Запоріжжя: Просвіта, 2016. С. 479–482.

10. Грицак Х. М., Римарчук Г. С. Поняття спеціального права в кримінальному провадженні в контексті застосування тимчасового обмеження права на заняття підприємницькою діяльністю. *Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції*: матеріали Всеукраїнської конференції (м. Львів, 27 березня 2018 р.). Львів: СПЛОМ, 2018. С. 168–172.

АНОТАЦІЯ

Грицак Х. М. Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом як захід забезпечення кримінального провадження. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2019.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню проблем, пов'язаних із застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом. З'ясовано стан наукового розроблення основних проблем, що стосуються застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом. Охарактеризовано сучасну концепцію застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема у виді тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом.

Розглянуто правові й організаційні основи застосування заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження у

користуванні спеціальним правом. Проведено ґрунтовний аналіз окремо визначених заходів забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом та зроблено висновки про доцільність внесення змін і доповнень до кримінального процесуального та кримінального законодавства України.

Ключові слова: кримінальний процес, кримінально-процесуальне право, заходи забезпечення, запобіжні заходи, досудове розслідування, тимчасове обмеження, слідчий суддя, право керування транспортним засобом, право на полювання, право на зайняття підприємницькою діяльністю.

АННОТАЦІЯ

Грицак К. М. Временное ограничение в пользовании специальным правом как мера обеспечения уголовного производства. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальный университет «Львовская политехника» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2019.

Диссертация посвящена комплексному исследованию проблем, связанных с применением мер обеспечения уголовного производства в виде временного ограничения в пользовании специальным правом. Уяснено состояние научной разработки основных проблем, связанных с применением мер обеспечения уголовного производства в виде временного ограничения в пользовании специальным правом. Произведен ретроспективный анализ процесса трансформации отдельных мер обеспечения уголовного производства в новейшее состояние правовой регламентации целого комплекса данных мероприятий на досудебном следствии.

Охарактеризована современная концепция применения мер обеспечения уголовного производства, в том числе в виде временного ограничения в пользовании специальным правом. Подробно проанализированы вопросы уголовно-процессуального принуждения в контексте применения мер обеспечения уголовного производства, выделены главные черты и субъектный состав. В основу рассмотрения вопроса об эффективности применения мер обеспечения уголовного производства положена практика зарубежных стран, решения Европейского суда по правам человека, судебная практика следственных судей по рассмотрению ходатайств о применении мер обеспечения уголовного производства, данные анкетирования сотрудников правоохранительных органов, судей и адвокатов, статистические данные и обобщения судебной практики судебными органами Украины.

Исследованы правовые и организационные принципы применения мер обеспечения уголовного производства в виде временного ограничения в пользовании специальным правом. Рассмотрены отдельные меры обеспечения уголовного производства в виде временного ограничения в пользовании

специальным правом и сделаны выводы о целесообразности внесения изменений и дополнений в уголовное процессуальное и уголовное законодательство Украины. Раскрыта роль судебных дискреционных полномочий в осуществлении оценки достаточных оснований для применения мер обеспечения уголовного производства в виде временного ограничения в пользовании специальным правом.

Ключевые слова: уголовный процесс, уголовно-процессуальное право, меры обеспечения, предупредительные меры, досудебное расследование, временное ограничение, следственный судья, право управления транспортным средством, право на охоту, право на занятие предпринимательской деятельностью.

ANNOTATION

Hrytsak H. M. Temporary restriction for special right as precautionary move. – Qualifying scientific work as a manuscript.

The thesis submitted to the Polytechnic National University of Lviv for a degree of the Candidate of Judicial Sciences, speciality 12.00.09 – criminal process and criminal investigation; forensic examination; operatively-search activity. – Lviv Polytechnic National University the Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2018.

The dissertation is devoted to the complex study of problems related to the application of measures to ensure criminal proceedings in the form of a temporary restriction on the use of special law. The state of scientific development of the main problems related to the application of measures for ensuring criminal proceedings in the form of a temporary restriction in the use of special law is researched. A modern conception of application of measures for ensuring criminal proceedings, including a temporary restriction on the use of special law, is described.

The legal and organizational bases of application of measures of providing of criminal proceedings in the form of a temporary restriction in the use of special law are investigated. The grounded analysis of separate measures for ensuring criminal proceedings in the form of a temporary restriction on the use of special law is made and conclusions are made as to the appropriateness of making amendments and additions to the criminal procedural and criminal legislation of Ukraine.

Key words: criminal process, criminal procedural law, measures of security, preventive measures, pre-trial investigation, temporary restriction, investigator judge, right to manage transport, right to hunt, right to engage in entrepreneurial activity.

Підписано до друку 02.04.2019 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 153-19.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.